

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 6. januar 2025

Orientering nr. 01/2025

Lagmandens nytårstale

Lagmanden beskæftigede sig i sin nytårstale den 31. december 2024 med fire hovedtemaer: Udfordringerne med at få unge til at flytte tilbage til Færøerne efter endt uddannelse; børn og unges brug af skærm og sociale medier; udlændinges betydning for det færøske samfund og håndtering af de udfordringer, der følger med; samt Færøernes deltagelse i internationalt samarbejde. Lagmanden opfordrer i talen medier og andre til ikke at tale et "Exit Færøerne" til live, men til at tale Færøerne op. En oversættelse af talen til dansk er vedlagt.

Udfordringerne med at få unge til at flytte tilbage til Færøerne er et aktuelt tema, der indgår i den politiske debat ud fra flere vinkler, herunder behovet for uddannet arbejdskraft i lyset af den demografiske udvikling, langsigtet bæredygtig økonomisk udvikling af det færøske samfund samt uddannelses- og boligpolitiske tiltag. Lagmanden sagde bl.a.: *"Det kræver, at de unge får et uddannelsesmiljø og et sted at bo – et Øresund [red.: Øresundskollegium] på Færøerne. Det kræver, at vi prioriterer ungdommen. Og det kræver, at vi kan tilbyde dem, der ønsker at flytte hjem efter afsluttet uddannelse, en bolig."*

I forhold til den påvirkning af børn og unge, som tilgængelighed via skærm og brug af sociale medier medfører, nævnte lagmanden bl.a.: *"Vi har opfordret alle skolebestyrelser til at iværksætte en telefonpolitik i skolerne. Men jeg mener, at vi skal gøre mere. Vi skal forbyde telefoner i folkeskolen. Og spørgsmålet er, om vi ikke også skal indføre en aldersbegrænsning på sociale medier."*

Om nødvendigheden af udenlandsk arbejdskraft og de udfordringer, der følger med, sagde lagmanden bl.a.: *"Derfor må vi konstant være opmærksomme på, at vi ikke mister kontrollen. Sammenhængskraften i samfundet må ikke være truet. Den skal fortsat bygge på vores sprog, vores kultur og vores traditioner."*

Lagmanden nævnte, at Færøerne er mere med i internationalt samarbejde end på noget tidspunkt tidligere. Han sagde bl.a.: *"Vi har nu været til møde i Pentagon. Til ministermøde i NATO. Vi deltog, da verdens ledere mødtes i München, og vi forventer fuldt medlemskab af Nordisk Råd." "Vi er blevet en aktiv del af verdenssamfundet. De spændinger, der ses i verden, påvirker også os."*

Med reference til de færøske håndboldkvinders mentale indstilling ifm. EM-slutrunden i slutningen af 2024, rundede lagmanden sin tale af med ordene: *"Jeg håber, at vi vil kæmpe for det, vi mener, er rigtigt. Hvis blot nogle få tror på det, kan vi nå langt. Det gælder i konkurrencen med Danmark om vores ungdom. I kampen med skærmene om vores børn. I kampen for ikke at miste færøske værdier. Eller i kampen for fred og stabilitet i verden."*

Finansloven 2025

Onsdag den 18. december blev finansloven for 2025 vedtaget af Lagtinget. Resultatet i den endelige finanslov forventes at blive -120 mio. kr. sammenlignet med -83 mio. kr. i forslaget til finanslov, som

landsstyret fremsatte i oktober (omtalt i Orientering nr. 15/2024). Årsagen til denne forskel er især landsstyreområdet for finansansliggendernes nyeste indtægtsvurdering, som gav et forværret resultat på 30 mio. kr. Derudover har Finansudvalget justeret større og mindre beløber på flere konti, som medfører, at DAU-saldoen bliver forværret med i alt 37 mio. kr. Tallene er opsummeret i tabellen nedenfor:

Landskassens drifts-, anlægs- og udlånsbudget (DAU), 2022-2025. mio. kr.

	R	R	Skøn	FFL	FL
	2022	2023	2024 ¹	2025 ¹	2025 ¹
Indtægter i alt	6.715	6.885	7.330	7.436	7.416
- Statens tilskud	642	617	592	567	567
Driftsudgifter mv.	6.033	6.341	6.825	6.906	6.921
Anlægsudgifter	488	759	673	613	616
DAU-saldo (DAU-1)	195	-215	-167	-83	-120
Ekstraord. indtægter	-164	-211	0,5	0,5	0,5
DAU inkl. ekstraord. indt. (DAU-2)	31	-426	-166	-82	-120

Kilde: Landsstyreområdet for finansansliggende (Fíggiarmálaráðið) og Lagtinget.

Som det fremgår af koalitionsaftalen mellem Javnaðarflokkurin, Tjóðveldi og Framsókn fra 2022, skal statens tilskud reduceres med 25 mio. kr. årligt over valgperioden. Dermed er tilskuddet blevet reduceret med 75 mio. kr. siden 2022. Sambandsflokkurin fremsatte ved finanslovsforslagets 2. og 3. behandling et ændringsforslag om, at tilskuddet ikke skulle reduceres yderligere i 2025, men kun Sambandsflokkurin og Miðflokkurin stemte for dette ændringsforslag.

Landsstyret foreslår større ændringer i fiskeriloven

Den 20. december 2024 sendte landsstyreområdet for fiskeri et forslag i høring om større ændringer i fiskeriloven. Ændringerne omhandler bl.a. udenlandsk ejerskab, strammere regler for antitrust og en ny fordelingsnøgle, når kvoterne stiger/reduceres.

Forslaget får en kølig modtagelse hos rederierne, som mener, at reglerne for udenlandsk ejerskab og antitrust allerede i dag er for stramme. De nuværende regler blev indført, da Javnaðarflokkurin, Tjóðveldi og Framsókn dannede landsstyret fra 2015 til 2019. Især indførelse af en bestemmelse om, at al udenlandsk ejerskab i færøsk fiskeri skal være afviklet i 2032, fik international opmærksomhed, da den daværende hollandske premierminister Mark Rutte i 2017 udtrykte bekymringer for landsstyrets daværende planer direkte over for lagmand Aksel V. Johannesen. Nu foreslår landsstyret yderligere stramninger, således at det nuværende udenlandske ejerskab ikke må stige frem mod 2032, og udenlandske investorer afskæres fra at købe sig ind i færøsk fiskeri i perioden frem til 2032.

Direktør for Rederiforeningen, Stefan í Skorini, sagde i interview med KVF, at landsstyrets forslag om at stramme antitrust-reglerne bl.a. vil gøre det sværere for fiskeflåden at rationalisere ved at købe og sælge rettigheder mellem rederierne. Derudover vurderer rederiforeningen, at landsstyrets forslag vil indebære, at det bliver sværere for majoritetsejere at købe minoritetsejere ud af selskaberne.

¹Der skal bemærkes, at Lagtinget i december stemte for landsstyrets forslag om at ændre opsætningen af finansloven, således at de transaktioner til/fra Økonomifonden (hvor der hovedsageligt er tale om indtægter fra fiskeri og opdræt) fra 2024 bliver talt med i DAU-1. Dermed fremgår det nettobeløb, der stammer fra transaktioner til/fra Økonomifonden, ikke under "ekstraordinære indtægter", men under den almindelige drift i 2024 og 2025. Årsagen til denne ændring er, ifølge landsstyreområdet for finansansliggende, at der ved behandling af finanslovsforslaget hovedsageligt er fokus på DAU-1, hvilket kan medføre, at Økonomifonden ikke får den tiltænkte effekt om at udjævne ekstraordinære indtægter over flere år.

En foreslået ændring, som dog har fået positiv omtale fra Fiskimannafelagið (fiskernes fagforening), er, at skibes mulighed for at lande fangst af visse fiskearter i udlandet hæves fra 15 pct. til 50 pct., hvilket gør det muligt at afsætte fangsten, hvor prisen er højest. Det øger ifølge foreningen både mandskabets, rederiernes og landskassens indtægter. Virksomhedsejerne påpeger dog, at denne lempelse vil medføre, at der forsvinder arbejdspladser fra fiskevirksomhederne på land på Færøerne.

Færøerne får integrationslov

Færøerne har ikke tidligere haft en samlet regulering eller praksis på integrationsområdet. Lagtinget vedtog den 18. december 2024 med stort flertal forslag til lagtingslov om integration, der bl.a. regulerer udlændinges rettigheder og pligter på området. I bemærkningerne til lagtingslovforslaget begrundes behovet herfor, dels med at antallet af udlændinge er steget fra 1,5 pct. af befolkningen i 2010 til 5,5 pct. i 2023, dels med at udlændinge på Færøerne ikke er en homogen gruppe, men har forskellig oprindelse, behov og kompetencer, og at særligt forståelse for færøsk sprog, samfundsforhold og kultur er en forudsætning for god integration. Loven gælder for udlændinge med opholdstilladelse på Færøerne og for deres børn under 18 år, som bor hos udlændingen, men lovens hovedmålgrupper er dog snævrere afgrænset og en række tiltag specifikt rettet mod disse udlændinge. De forskellige færøske myndigheders opgaver ifm. integrationstiltag fastlægges også i loven, herunder især for kommunerne, der alle bl.a. skal have integrationskoordinatorer.

Det er intentionen, at der i samarbejde med de danske udlændingemyndigheder, der har kompetencen vedrørende udlændingeloven, skal fastsættes regler om deltagelse i en integrationssamtale; bestået prøve i færøsk sprog som andet fremmedsprog på et vist niveau og deltagelse i kursus i færøsk kultur- og samfundsforhold som betingelse for at kunne få varig opholdstilladelse på Færøerne. Undervisning/kurser i færøsk sprog og kultur- og samfundsforhold vil være gratis, og udenlandske familier med børn under den skolepligtige alder tilbydes hjemmebesøg af sundhedsplejerske, mens børnene er små, og at deltage i forældregrupper. Bopælskommunen skal sikre børn, der ikke har færøsk som modersmål, en struktureret trivselsplan i daginstitutioner afpasset til barnets alder, og forældre til børn under 15 år får tilbud om forældrekurser mhp. at fremme integration af børnene. Repræsentanter fra Sambandsflokkurin og Miðflokkurin i Lagtingets Retsudvalg anbefalede obligatoriske forældrekurser, herunder at det stilles som krav ifm. varig opholdstilladelse, hvilket der dog ikke var flertal for. Loven træder i kraft den 1. juli 2025, mens bestemmelser om bl.a. gratis undervisning/kurser og trivselsplan træder i kraft hhv. 1. januar og 1. juli 2026.

A.P. Møller Fonden bevilger 35. mio. kr. til et oceanarium på Færøerne

A.P. Møller Fonden og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal har bevilget 35 mio. kroner til opførelsen af et nyt oceanarium på Færøerne. Formålet med projektet er, at oceanariet vil huse akvarier med forskellige havdyr fra Nordatlanten og Arktis. Derudover vil det også fungere som centrum for forskning og formidling om det færøske havmiljø. Med donationen støtter Fonden det færøske samfunds bestræbelser på at opretholde en vedvarende forbindelse til og forståelse for det omgivende hav. Foruden donationen fra A.P. Møller Fonden har Tórshavns Kommune, Betri Fonden, Lagtinget og Folketinget bidraget med alt ca. 40 mio. kroner. Flere af Færøernes store maritime virksomheder har også bidraget til projektet. Oceanariet bliver placeret i Tórshavn.

Oversættelse til dansk af analysen ”Fra Krim til Kyiv”

Som omtalt i Orientering nr. 20/2024 har Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet) den 22. november 2024 udgivet analysen ”Fra Krim til Kyiv”. Oversættelse af analysen til dansk er vedlagt.